

GLASNIK SLOVENSKI.

Lepoznansko-podučen list.

Odgovorni vrednik in izdatelj: A. Janežič.

Št. 2.

V Celovcu 15. januarja 1859.

3. zv.

Obrazi.

(Zložil S. Jenko.)

Pri zeleni mizi
Možki ino ženske,
Drušinja gospode
Bila je slovenske.

S drušinjjo možakov
Gospodične zale
V našem so jeziku
Gladko vse kramljale.

Ves zavzet sem gledal,
Čudu sem se čudil,
Da iz sanj goljufnih
Kviškam sem se zbudil.

Leži ravno polje,
V polji rože krasne,
Dviga se škerjanec,
Poje pesmi glasne.

Pesem glas pretresa
Pisane glavnice,
Sestra k sestri stiska
Zarudeno lice.

In šeptanje tajno
Nosi zrak čez njivo,
Sluhu nerazumno,
Sercu razumljivo.

Jerica.

(Spisal Janez Mencinger.)

(Dalje.)

Kaj premorejo pridne roké in glava z malo več možgani, nam kaže Jurčkovo pohišstvo na Zglavniku, malo nad Krokarijo. Ranjki Jurček je bil mož, da malo tacih. Ko je malo prikupčeval pri pohiševanju, prezida leseno kočo v hišo z nadstropjem, napravi kerčmo in kupčijo z mnogimi rečmi. Sam je hodil po vino na Hrovaško in Štajersko, sam je vozil v Terst, je bral dobre bukve in poslušal dobre svete. Kar je prevedil, da je dobro, je poskusil in vedno zboljševal svojo reč. Maršikaj je prikupil in zamenil; on je poskerbel, da ima vse polje neraztreseno na ravni pred kozolci in skednjem, pa tudi lepše in bolje obdelano, kakor vsak vaščan. Ko si je ravno dobro opomogel, nanagloma umerje v nar boljših letih, in vse premoženje in veš trud pusti v rokah Je-

rice, ki si bo kmalu morala moža izvoliti iz toliko snubačev, ki se ji dan na dan ponujajo. Sicer je mati še precej terdna, pa Jerin stric in varh vedno sili za možitev; mati sama tudi ni ravno dosti umna za tako hišo, ker iz revne hiše k bogastvu pridši, si tukaj hoče le malo izpočiti in bolj po gosposko živeti, kakor je na kmetih navada; pa kaj bi ji to zamerili, če je malo ošabna, saj vendar ve zakaj. Jerica se pa njenega napuha ni prav nič navzela, ampak prav očina je: kakor on je priljudna, in kakor pravijo, tudi tako modra, da če ne bo mož posebno prebrisan, bo ona hlače nosila. Svoje glavna in zapovedljiva pa ravno ni, ampak, ko je očeta že v otročjih letih zgubila, se je morala sama od sebe pameti in razumnosti učiti, tedaj se je nekako le bolj sama na-se zanašala, kakor drugim zaupala, preden jih ni dobro spoznala. Kot termasto in prekanjeno so jo le tisti obrekovali, ki jim je jasno pokazala, da ima pamet in možgani. Ko je v kerčmi bila, se je lahko vse modrosti naučila, ljudi spoznavati, ker jih je toliko vidila treznih in pijanih, mladih in starih. Zahajali so pa radi na Zglavnik, posebno mlado ljudstvo, ker vino in kruh je bilo dobro, Jerica je pa tudi znala streči in šaljivo odgovarjati kakor nobena, in ni je bilo moč ujeti na nobeni besedi. Jurčkovca je pa posebno dobro prigovarjati znala, da ga je vsak merico več izpil, kakor si je bil namenil.

Vsak dan je bil gori krokarijski zdravnik, in kdor ga je potreboval, ga je nar pred pri Jurčku, potem še le na domu iskal. Bil je pri tridesetih, zdrave podobe, prijetnega obraza s cesarsko černo brado, trupla bolj čokatega; vedno je lepo napravljen hodil, drobno je stopal, in v vsem gibanji života in rok imel je nekaj okroglo-gospoškega; ravno po vojaško se je deržal, ponosen je bil proti kmetu, pa ves prijazen in medén pri Jurčkovih; pretehtano umevno je govoril, in ker je bil ves svet od Nemškega Gradca do Dolenskega in od tod do Krokarije prehodil, je mnogo vedil povedati; imel je pa tudi ta zavidljiv dar božji, da je celo o rečeh, ki jih vedil ni, vedno kaj zanimivega in mikavnega vganil, tako da je bila njegova vednost nepresežna. In ker stare Jurčkovce vednost o svetu in omiki ni ravno bila velika, ga je čez vse rada poslušala in vse občudovala, kar je na njem vidila, in kar je izustil; obudil je v njej željo po ptujih mestih in njih šegah, posebno po Nemškem Gradcu in njegovih čarobnih okolicah. Iz občudovanja je pa v nji taka ljubezen izrasla, da ji je bil kot sin in prvi svetovavec v vsih okolšinah. To češčenje je skušal tudi vedno bolj povikševati; razkladal je o krajih, ki jih nikdar vidil ni, tako lepo, da je mati, vsa v povestz amaknjena, v zdravnika stermé skoraj sopsti pozabljala, med tem ko se Jerica z zobmi za spodnji žnabelj grizla, da matere z glasnim smehom ni predramila iz sladkih domišljij, ker njej je nekdo drugi marsikaj drugači pripovedoval. Pa povsod ni sreče. Med kmeti se zdravnik ni znal obnesti; ker se je mož-

ko deržal, so se tudi oni; verjeli mu pa celo nič niso, in ker je v drugih rečeh baharil, so mu tudi v zdravilstvu malo zaupali, in ga veči del še le takrat klicali, ko je kdo umerl, da je merliča ogledal. Tudi Jerica se je ž njim rada malo ponorčevala, pa ji je vse s smehom in šalo poplaševal, in dokaj kratov, ako ji je kaj prisuknjena odgovoril, se je stara Jurčkovca za lakotnice prijemala; potresli so se ji podbradki in zažvenkljali zlati uhani, in ako je Jerica osramotena oči pobesila, je šel skoraj vsaksebi od veselja, zraven je pa ošabno mislil: ti neumno dekle, zdaj se ti norčuješ, ko mi v pest prideš, se bom pa jest, in ta bo drugači. Tega ni samo mislil, temuč tudi upal, ker spodrivavca se ni bal od juga do severa, toliko se je zanašal na-se in na mater, ki bi mu bila velika pomočnica, ako bi je bilo potreba; tako gotov je bil svoje dobitve, da se mu zato še kaj truda potrebno ni zdelo. Bil je že na pol Jurček, poskušal je vina in se tergal za ceno, staro kobilo je zastoj kašlja odvadil, in že je zase voziček kupoval, čes da mu ne bo treba več peš hoditi okoli bolnikov in merličev.

(Dalje prihodnjič.)

Od večnega (šuštarja) čevljarja.

(Zapisal v Podbrezjah J. Novak.)

Bil je človek, ki so mu rekli Anža. Čevljar je bil. Tako je bil neusmiljenega serca, da se mu ni nobena reč nikdar še smilila. Jezdi skoz gozd in sliši glas: pomagajte! pomagajte! Šel je gledat, kdo da vpije, in dobí starčka vsega zmerzlega. Bil je angelj v podobi človeški. Ta se mu je vender smilil. Uzame ga ter ga nese na konja in domú. Ko ga nasiti, ga pelje spat. Žena se je neizrečeno čudila, da se je mož usmilil tega človeka. Po noči pa se razsvetli vsa hiša in angelj je stal pred Anžom. „Zberi si tri reči, Anža! dal ti jih bom, ker angelj nebeški sem jaz“. — „Koga mi boš dal? saj nimam kaj želeti. E veš kaj, k meni hodijo vedno v vas, pa če le s stola ustanem, jo koj kateri nanj pomolí; naredi, da ne bo mogel več ustati, ako ga jaz ne rešim.“ — „Koga še hočeš?“ — „Kedar je deževno in po zimi, je vedno polna moja bajta sitnežev, ki se zmirom v moje orodje vtikujejo; če me ni domá, si koj sami škorne kerpajo in jaz nič ne zaslužim. Naredi, da kdor se bo moje tružice dotaknil, da ne bo mogel pred od nje, preden mu jaz ne ukažem.“ — „Še eno reč si zberi, potlej pa grem“. — „Zdaj pa še res ne vem, kaj da je kaj napčnega pri hiši, da bi se popravilo. Je poštalenca! kmalo bi bil pozabil. Pred vratmi imam hruško. Spomlad se vedno nanjo stegujejo in cepiče režejo, je-

sen jo pa klatijo. Naredi, da ne bo mogel preč, ako se je dotakne, če mu jaz ne ukažem". — „Vse se bo po tvoji volji godilo.“

Izvolil si je tri reči, ali nebes si neumnež ni izvolil. Zjutraj se usede na stol, da bi šival, pa mu začne po žveplu smerdeti, in kmalo pride velik repast mož. „No Anža, zdaj pa pojdeš z meno“. — „Koj, koj, samo toliko poterpi, da se nakosim. Usedi se na stol, ker vem, da si truden.“ — Hudič se vsede, Anža pa gre po cep in začne hudiča mlatiti, da je ves cep stolkel. Hudič ga prosi in obeta, da ga več ne bo. Anža ga spusti. Drugi dan je prišel nov. „No Anža, ali pojdeva?“ — „Koj, le toliko počakaj, da te le čevlje zašijem, ker baba je zlo jezična in huda in če ji ne zašijem, bo do smerti klepetala. Prosim te, stegni se v tružico in daj mi šilo, da prej končam.“ Hudič se stegne, Anža pa na pod. „Čakaj hudič, včeraj sem enega samega zbil, dansi ti hočem z dvema herbet pokrižati.“ — „Oh Anža! saj jaz nisem tisti,“ ga prosi hudič. Anža pa ne neha prej, da oba cepova razbije. Ko mu obljubi, da ga več ne bo, ga spusti. Gospodar pa je hudiče zlo kregal in se jezil, da nič po volji ne opravijo. Zdaj pa grem sam ponj, ni vrag da bi ga ne dobil. Ko pride Anža zjutraj, kakor vedno po navadi, na male vrata še v sami srajci, ga že čaka zunaj hudič. „Zdaj pa le z mano“. „Tak le ne grem, čakaj, da se napravim.“ — „Kar trenutka ne, le odpravi se.“ — „Vsaj od žene in otrok naj vzamem slovo.“ — „Saj si čas imel slovo jemati vso noč, le pojdi in ne oprezaj se.“ — „No če si že tako nepočakan, pa pojva. Samo to mi še stori, ker je spolzka pot: odlomi mi palico od te le hruške, da se bom opiral. Hudič se stegne ter hoče odlomiti palico, pa ne more več od hruške. Anža gre okoli vseh sosedov, si vse cepove izposodi in prinese jih celo butaro ter začne hudiča libراتi. „Čakaj me ti, nezvesta duša, una dva sem le malo, tebi pa hočem priti do živega. Hudič ga prosi za božjo voljo, da naj ga pusti, ker več ne bo noben prišel. Anža ga spusti. Ali nad hudičem se je tako razjezil in pregrel, da je jetiko dobil in umerl. V nebesa ga ni hotel sv. Peter, v pekel so se ga bali ter so mu ga zaperli, in ni mu bilo drugega početi, ko po svetu hoditi od kraja do kraja in še hodi, in to je „večni šuštar“.

Mythologične drobtine.

(Po narodnih pripovedkah priobčuje Dav. Terstenjak.)

IV, Alenčica.

Žena kralja Matjaša se je klicala Alenčica, kakor nam je znano iz narodnih pesem. Stara mamka Ragoršica v Čadramski fari, ki so mi zapeli lepo pesem o kralju Matjašu, so mi povedali na vprašanje, odkod je ta Alenčica bila, to-le: Alenčico je rodila juterna

zora, rojenice so jo zibale v zlati zibelki, bila je nebeška devica. Ker kralj Matjaš ni umerl, temoč v koroški gori spi, dokler mu brada devetkrat okoli mize ne zraste, tudi Alenčica ni umerla, temoč vzdignila se je nazaj v svetle oblake! V vedski mythologii (staroindiški) nahajam dajmonsko bitje: Alinça. Vtegnila bi se vjemati z našo Alenčico.

V. Steklena gora.

Moja rajna mati so mi večkrat pravili od steklene gore. Ta gora je daleč daleč v jutrovi deželi. Na njej stoji zlat grad; v zlatem gradu pa je Kersnik. Pred gradom raste visoka jablan z zlatimi jabelki. Kdor je tako srečen, da pripleza na stekleno goro in si uterga zlato jabelko, ta nikdar ne umerje. Priplezal je svoje dni neki Vidovina do zlatega grada; ali ker se ni prekrizal v jutro, ko je ustal, se je spet speljal v ravnico, kjer ga je lintvert požerl. Enako povest imajo tudi Polaci.

VI. Vidovina.

Medjimurci imenujejo copernika Vidovino. (Vidovina po obliki, kakor lastne imena Kelemina, Busina, Skarbina, Lupšina, Vončina, Rusina, Rogina, primeri sanskr. ime Rauhina, die röhliche — od viditi, sehen, Vidovina, der Seher). O Vidovini pravijo, da zna vse zabajati (zacoprati): kravam dojev, kobilam žrebeta, svinjam prasce. Vidovina imá kapo, da se more nevidljivega napraviti. On zna iz mesečine moko mleti, iz pšenice peči Vidov bosman. Bosman je pogača, ktero pečejo za gostovanje. Na njej stojijo iz testa napravljene kokoške, telčki, kravičke itd. Vidov bosman, če ga nevesta jé, stori, da rodi same junake, cesarje in kralje.

Mihél Speranski.

(Dalje.)

Tako je delal ta verli in učeni mož od l. 1801 do konca l. 1807, upaje, da bo vse to po godu tudi mlademu blagemu cesarju Aleksandru I., kedar zve kaj od tega. Toda doslej ni imel Speranski še prilike, s carom govoriti in delati. Še le l. 1808 o bolezni ministra Kočubeja mu je dospela prvič ta velika sreča in čast.

Z lepo postavo, s pristojnim obnašanjem, s kerhko besedo, z modrim in s spametnim*) govornjenjem se je prikupil caru jako mahom prvič. Še večkrat po tem sta se pogovarjala in posvetávala zastran važnih reči, — in čedalje bolj se častila, čedalje bolj se ljubila. Speranski je našel vladarja, ki mu je bil ves po godu, Aleksander pa ministra po svoji volji. Skoro vsak dan se je pomenjal in posvetával cesar ž njim zastran najiminitnejših reči, verno poslušaje umne

*) bescheiden (med B. Kr.) — Pis.

svete tega modrega moža, ki si ga je priljubil sčasoma tako, da ga je zval le: prijatelj!

Na posled sta jo vganila tako, da je treba za vse dežele velikega cesarstva ruskega enakih zakonov, ne pa za vsako drugih, kakor je bilo poprej. Cesar je dal „prijatelju“ večjo oblast, in ga izbral za predsednika unega odbora, ki je izdelaval tako imenovani „sbornik“ (vseh zakonov ruskih). Pa to ni še vse; tudi državno svetovavstvo je moral Speranski po najvišem ukazu na novo vrediti. Zato ga je izvolil cesar za tajnika ravno tega svetovavstva; toda njegove opravila so bile take, kakoršne dobivajo pravi svétniki; — kaj pravim? — njegov razum je vladal vse državno svetovavstvo; on je sporočal gospodarju vse, kako in kaj se ondi godi.

Ali, kakor se godí od nekdaj in se bo godilo, dokler bo kaj ljudi na svetu — tako se je tudi ondaj. Mlademu pa modremu možu prostega roda so zavidili zdaj imenitnejši in starejši pa neumnejši ljudje to srečo in čast; ravno tisti ministri, ki so ga poprej pomoči prosili in se tergali za-nj, glejte! — počno mu zdaj ukljubovati, ter mu blage namene kaziti.

Ko zapazi to cesar, razglasi prijatelja njegovim sovražnikom ukljub tudi za državnega tajnika, kateri je bil prav za prav prvi minister. To imenitno službo je dobil Speranski od cesarja l. 1810 za vezilo. Lahko si mislimo, kako ga je razveselilo. — Tajnik državnega svetovavca je bil od l. 1808 do 1810, državni tajnik pa od 1810 do 27. maja 1812. To je bila doba njegove mogočnosti. —

Nočem na drobno naštevati vsega, kar je storil o tem času; le na kratko naj povem, da je zaterl veliko krivičnih navad pri oblastih denarskih, da je razdelil davke po pravici, da je gledal nepoštenim cesarskim služabnikom jako na perste, da je polasčal sužnjim kmetom, ker ni mogel te sužnosti*) še zatreti, siromaški stan, kolikor se je ondaj le dalo, da je popravil male in velike šole in še veliko drugega. Poprej so dobivali grofovski in knezovski sinovi največe službe cesarske brez posebne preskušnje, berž ko so se izšolali. Speranski je naredil, da je moral vsak, kdor koli je htel priti v take službe, posebno preskušnjo dobro prestati. S tem poveljem si je pa nakopal ta pravični mož veliko mogočnih sovražnikov izmed velike gospode. Tudi uredniki, ki niso mogli več tako slepariti kakor poprej, ga počno pisano gledati. Eni so se veselili njegovih pravičnih naprav in ga ljubili zato; sleparji in lenuhi — so ga pa čertili strašno. Tem je bil Speranski tern v pèti.

---

*) Ta sužnost vendar ni bila taka, kakoršno si pod to besedo po navadi mislimo; prodavati ni smel grajščak svojih kmetov. To je prepovedal že ukaz Petra Velikega. Pis.

Še za tega prenarejanja in popravljanja (1808) se odpravi cesar Aleksander I. v Erfurt, da se snide in pomeni ondi z Napoleonom zastran imenitnih reči in vzame s seboj tudi Speranskega. Prebrisani Napoleon je tovarša Aleksandrovega berž preudaril in vganil, da posluša car tega moža jako verno, čeravno je bil vedno tako ponižen, kakor da bi bil najzadnji hlapec cesarjev. Kako ga je čislal tudi Napoleon, to se vidi iz njegovih besed, ki jih je napisal na otoku sv. Helene: „On (Speranski) je bil najmodrejša in najpravičnejša glava dvora ruskega.“

Ko je pribojevala Rusija Finsko, odpravi cesar svojega Speranskega tje, da bi uravnal ondi vse po svoji misli. Modri možak je opravil ta silno težki posel jako slavno in Fincom tako po godu, da ga niso mogli zabiti nikdar. Po smerti njegovi so postavili njegovo podobo, ki so si jo izprosili od hčeri, v večer spomin med podobe najslavnejših mož. Še dan današnji stoji ta podoba v vseučilišču mesta Abo.

Dobivši pozneje od cesarja ukaz, naj zbere tudi zakone vzhodno-primorskih dežel, je ustregel Speranski tem deželam ravno tako kakor Fincom.

Njegovi nasprotniki, ki so jim bile vse nove naprave in poprave tern v peti, niso nehali Speranskega merziti. Starokopitneži so čertili tudi cesarja zato; ker se pa niso upali cesarju zabavljati, zabavljali so njegovemu prijatelju, posebno l. 1810 do 1811, in ga černili z nesramnimi lažmi. Zvijac, zmerjanja in opravljanja ni bilo ne kraja ne konca. Pritikali so mu celo, da ga je Napoleon podkupil in mu hoče Speranski Rusijo prodati. Speranski se je zarad vsega tega bolj žalostil kot jezil; zakaj vest mu ni očitala ničesar. Bolelo je blagega moža serce le zato, ker je svet tako hudoben! — Vest mu je pravila, da so njegovi nameni dobri in blagi, tudi se je nadjal, da bo njegov mogočni prijatelj stanoviten. To ga je tolažilo. — Oj kako se je prevaril! —

Deržavno gospodarstvo in vse se je že vredovalo prav lepo; prihodki so bili veliko večji od stroškov, ki so se po modrih naredbah Speranskega pomanjševali leto za letom. Blagi mož si je bil že „v svesti“*), da morajo njegove poprave obveljati in nasprotniki umolknuti; serce mu je že poskakovalo od veselja; — toda so mu ga skazile strahovite zgodbe, ki so se veršile poslej.

Leta 1812 je napovedal mogočni in zato preoholi Napoleon cesarju ruskemu vojsko. Zakaj: to vemo. — Zdaj planejo sovražniki Speranskega, ki je posnemal doslej naredbe in zakone francozke, kakor seršeni nad tega veljaka. Še bolj ga pikajo, opravljajo in tožijo cesarju, govore, da ni kriv te nesreče nikdo drugi kot on. Eni so vpili, da je on vojsko pospešil; eni pa, da se je vojske predolgo ogi-

*) Tako piše Trubar.

bal. — Čeravno si je to sovražno govorjenje navskriž, pa so opravili s tem opravljivi jeziki vendar toliko, da mu ni cesar več upal.

Največi nasprotniki se bili Speranskemu ministri. Kaj stori Speranski? Odpravi se (17. marca 1812) v jutro k cesarju in ga zaprosi, naj ga pusti iz službe, ker noče, da bi bila država nesrečna po njem, češ, ker je nesreča gotova, ako se koljejo perve glave o takem času med seboj.

Usliši ga Aleksander, in mu reče prijazno: „Naj bo; saj ne bo dolgo; skoro pridejo spet srečnejši časi, ondaj se zveže spet lahko pretergana nit“. Cesar objame vernega prijatelja; oba se zjočeta, in vzameta slovo eden od drugega. Speranskemu je htelo serce počiti.

Ves pobit, ves klavern pride domu. Ali koga najde ondi? — Najhujšega sovražnika: ministra policijskega Balaševa. Kaj hoče ta od njega imeti? — Pokaže mu, kdo bi si mislil — ukaz s cesarskim podpisom — ukaz, naj se odpravi Speranski mahoma v „pregnanstvo“. Zvunaj ga je čakala že „kibitka“ s stražo vred. Le pol ure se sme muditi, da uredi svoje reči. Ta neusmiljeni ukaz je udaril res kakor strela iz jasnega. Koga ni zona spreletela? — Speranski, dobra poštena duša, je pa brez straha, zato ker mu vest ničesar ne očita; ne „žal besedice“ ne reče najhujšemu nasprotniku svojemu. Imel je doma pisem s skrivnostni cesarjevimi. Berž jih zapečati in pošlje gospodarju“. Mahom poleg njegove izbe v drugi stanici mu je bila hčerka. Skerbni oča, bojé se, da je ne zlomi zavoljo tako nagle ločitve strah in žalost, in ker je htelo tudi njemu mehko serce od žalosti počiti, vzame pero, in ji napiše na naglem nekoliko verstic, s kterimi jo je opominjal, naj se vda v božjo voljo; po tem stopi k zapertim vratom njene stanice, poljubi terde vrata namesto premilega deteta, na to jih prekriža in prejde. Neizrečeno naglo je vozil voznik iz Petrograda proti Nižemu Novemu Gradu (Nižnij Novgorod). Bal se je Balašev, da se ne bi Aleksander skesal in se prijatelja usmilil.

Ko zve hčerka, ki je bila ondaj še le v dvanajstem letu, kaj se je zgodilo, hoče po sili za predragim očetom. Učiteljka ji brani in brani; ali vse zahman. Verla in serčna deklica se upoti za preljubim očetom. Nobena zapreka je ni mogla uderžati. Sneg gre, kakor da bi „cunje tergal“, vode preplavljajo zemljo na vse kraje; — dekcle potuje brez straha dalje in pride iznenadi, kakor angel iz neba, do očeta. Oj, kako je to godilo sercu nesrečnega moža! Kako ga je oveselila tolika ljubezen detečja! Koliko lože je terpel poslej svojo nesrečo! Tako dobre volje je bil, da so nekteri že vganjali; nemara, da sta se pogovorila s cesarjem, da se je zgodilo vse to le na videz, in še veliko drugih bosih. Da se pomenjajo nesrečni velikaši jako prijazno tudi s prostim človekom, ki ga niso hteli poprej ne pogledati, — to je stara reč. Ali Speranskemu se ne more to očitati; zakaj on je bil zmirom vljuden in prijazen z vsakim človekom. Znalo se mu je mahom na prvi pogled, kako blago serce mu bije v persih. Zato so ga

poštovali in ga jako prijazno pozdravljali vsi ljudje tudi v Novem Gradu. Z vsim so mu radi postregli. To je odveč grizlo njegove sovražnike, katerih je pred Napoleonom veliko tje pribežalo iz Moskve; zakaj v le-tem starem mestu ruskem je imel Speranski največ nasprotnikov.

Ko ga najdejo ti beguni v „prognanstvu“ skoro tako mogočnega, kakor je bil poprej v gradu cesarjevem, niso si vedili kaj od jeze. Sramotiti ga počnó, „da nikdar takega“. Z izdajavcom in ogleduhom francozkim ga pitajo. — Ščasoma so verjeli Moskvičanom tudi domači in počeli očitno zaničevati tistega moža, kteremu so se malo poprej uklanjali do tal. Tako so rogovilili in siromaku nagajali, da ga je moral cesar v drugi slabši kraj poslati, namreč v mestice Perm, kjer je strašna zima in pušča, beračija in glad.

(Konec prihodnjič.)

Čokolata.

(Spisal V. J. *mežič*)

Ko so prišli Španjolci v Mehiko, našli so med ljudstvom pijačo, ktero so imenovali Mehikanci v svojem jeziku čokolatl. Pravili so, da je že prestara pijača narodna, pri ljudstvih Aztekov in Toltekov že navadna, kakor daleč seže njih spomin po ustnih sporočilih in pripovedkah; djali so, da jim vedri glavo in krepča ude za težavne dela in opravila. Pripravljali so čokolato iz jeder nekega sadú, kterega so po južnih straneh in po primorskih krajih svojega kraljestva skerbno pridelovali okoli svojih pahištev ali pa kupovali po svojih tergovcih v deželah proti jugu in poldnevu. Zelo so čislali drevó, ki jim je rodilo ta sad; imenovali so ga kaka huatl; švedski rastlinoslovec pa, ki je močno čislal čokolato, ga je imenoval v svoji botaniki Theobroma, po našem božja hrana.

Theobroma Cacao ali kakaonik je po celi svoji podobi pravo dete vročega ali tropičnega solnca. Tam v močevnih krajih, ob rekah in mlakah srednje Amerike, kjer se širijo gosti, človeški nogi nepristopni lesovi, tam je prava njegova domovina. V zgornjih predelih reke Orinoko, posebno v Demarari v angliški Guyani, se nahajajo veliki gozdi tega drevesa. Izraste drevo v divjem stanu čez 40 črevljev visoko, imá zelo goste in koščate veje in veliko temnozeleno listje. Po obdelavi se njegova krasna podoba nekoliko spremeni: izraste le 15—20 črevljev visoko; tudi ni več tako lepega pogleda. Però mu je do črevlja dolgo, pri petliki za štiri palce široko, ostrega konca in celih krajev. Barve je na licini temnozelene, od spodja se pa blede leskeče. Na šibki petliki se doli preveša in berž zašumi, da le kaka sapica potegne. Drevó ostane celo leto zeleno in raščavo. Med njegovim perjem se vedno nahaja kaka cvetica; dvakrat v letu je vendar v nar-

lepšem cvetu; cvetice se kažejo po vejicah, po vejah in celó po mladikovem deblu; tolika je moč njegove raščavosti, pravi A. Humboldt (Reisen in die Aequinoctialgegenden V. 1820), da se prikazuje cvet celó iz golih, po kakej burji opranih korenin. Pa ta krasna oprava ne terpi dolgo; rahlo cvetje se kmalu osuje in cvetlice ostanejo večidel jalove, brez sadu, ktereга so občale še malo popred v toliki meri. Sad prizori v štirih mescih; terga se dvakrat v letu, v mescih juniju in decembru. Zreli sad je podoben dinji, le nekaj manjši je, po daljavi mu je vritih desetero plitvih brazdic; v belkasti, mehki in sočni mesnini hrani po 2—40 terdih rujavih jeder, ki so po obliki in velikosti podobne sladkim mandlom. Divji sad je pa manjši od poljnega, pa tudi pridelane jedra niso povsod enako velike; mesnina, pravi Humboldt, je čverstega, sladkastega okusa, prijetnejšega od poljnega sadú. Indijanske plemena ob Orinoki, pa tudi drugot, jo rade sisajo, toda jeder nikdar ne vedó rabiti, kakor spričuje ravno ta mož. Jedra so sploh oškraple in grenkljate in imajo veliko bledega togega olja, ki se pogosto prodaja pod imenom kakaovo maslo. Po okusu in po množici tega masla in po različnosti v čiščenju in pripravljanju so plodi raznih krajev med seboj jako različni. Na antilskih otokih se na pr. očiščene jedra berž na solncu osušé, potem se preberó in razprodajo. Na suhem v srednjej Ameriki se pa navadno pred sušivom v koših na kupe zmečejo ali pa za nekoliko dni v zemljo zakopljejo, da se vgrejejo in malo prekipnejo; da ne jamejo kliti, se spravijo naglo na lese in na solncu posušé. Po sušivu zgubé nekoliko svoje grenkote in zadobé bolj otemno barvo. Ker se pa jedra že v 9. mescu rade skisajo in skazé, je treba ž njimi posebno skerbno ravnati.

Sploh prizadeva obdelava tega sadú mnogo truda in skerbí. Ni ga v onih krajih pridelka, da bi takó negotovo vračal delo, ki ga je obdelava prizadjala. S potnim obrazom se koplje zemlja, se sadé jedra v senco sosednih erythrin in pisanga, se presajajo mladike na določene mesta, kjer jih je treba pridno oplevati, če jih plevel in tujopašne rastljine zamešiti grozé, jih čistiti červov, merčesov in braniti drugih živali, ki jim strežejo po cvetu, po perju, po skorji in po lesu. Rake za vodo se globíjo okrog njih, da bi ne žejale za suše. Osem — devet let se ukvarja človek, preden mu drevo s pervim obrodkom poplača njegov trud; le tiste drevesa začnó navadno prej roditi, ki so zrasle na zemlji, ktere se še ni dotaknila roka človeška. Naj bolj plenja drevo kakaovo v zemlji, na novo obdelanej. Toplota brez silnih vetrov in vlažen, raznih soparjev nasičen zrak mu naj bolj godi; burje in nagli lijavci mu napravljajo veliko škode. Opazilo se je, da rodi kakaovo drevo čedalje manj, s čim zdravejši postaja kraj, kjer se prideluje. Zato se njegovo pridelovanje čedalje bolj opušča; s tim bolj pa se prideluje na njegovem mestu kava, cukar, indigo, pavola in drugi obrodki, ki hitrejšé vračajo pridelovavcom njihove trude in skerbi.

Gospodoma nasprotnikoma.

(Dalje.)

G. H. govorijo dalje, „da tako stavim svoje slovniske vodila in tako razlagam svoje slovnisko bogastvo, kakor da bi nikjer drugod ne znali slovenščine razun v Lašč. . . .“

Najpervo naj se opomni, da v našem jezici se prav govori „nikjer drugej“ ali pa „nikoder drugod;“ potlej pak se obračamo na vas, dragi Laščanje, in bližnji sosedje, Ribničanje! Pogledjte, ne vlečem se le za svojo čast, ampak tudi za vašo! Prosite Boga, da bi Slovenci dobili prihodnjič svojemu slovstvu bolje sodnike. G. Peter Hicinger sami svojemu pisanju tako prebito malo upajo, da so mu dali imé, „nekoliko kritike.“ Čutili so menda v globocem dnu svojega serca, da njihov sostavek ima res ubogo malo tiste reči, kterej svet pravi kritika; ali prav za prav: da je nema čisto nič. Kje so lotili se jedra mojega pisanja? Le zunanja oblika jim ni bila po godu. Ljubi moji rojaki! vidite, da g. nasprotnik niso nič kaj preveč tehtali, kar so napisali, akoravno so si lahko mislili, da tudi v Laščah beremo „Novice“, in da si ne damo po zobéh berbatí. Nikar jim tedaj ne zamerite, če takisto govore, ko da bi vi sami prav slovenski znali, ko da bi pri vas bile Atene. Dobro vém, da radi nemčujete, posebno kar imate okrajno poglavarstvo v domači vasi; to raj nisem upal bogmati se, da ste vi zercalo pravemu jeziku, čeravno dobro vém, da se pri vas nahaja dosti blaga, ki ga morda ni po drugod; se vé da zopet imajo drugi, česar nimate vi. Dostikrat sem res pristavil, da to in to se sliši med vami; ali nisem hotel nikakor hvaliti vas, ampak storil sem, da bi porok bili resnici mojih besed vi, ki vém, kako govorite, ker sem se porodil med vami.

Poslušajmo, kaj bodo g. Peter Hicinger še povedali: „pisatelj ki hoče biti učitelj vsem Slovencom, bi mogel vendar nekoliko več poznati razne slovenske strani in njihovo govorjenje. Pri mnogih besedah, kjer pisatelj ni vedil družega postaviti, razun: (Lašč.), sem se vedil spomniti, da sem jih deloma slišal že v svoji domovini, v Teržiču v koncu gorenske meje proti Korotanu, deloma v Mokronogu, blizu dolenske meje proti Štajerju, deloma Podlipo, pod bregovi notranjskih Rovt.“

Nasprotnik g. H. imajo besedico: „deloma“ petkrat v svojem spisu, in sploh je znano, da so nje posebni prijatel. Žal nam je, ker moramo zopet reči, kar je uže pred nami rekel g. Navratil, da je latinizem (partim) ali pa germanizem (theils.) Prosti Slovenec, ki še ni bral dr. Rappove gramatike in tudi ne Horacijeve epistole ad Pisones, nikdar ne pravi: „deloma“, temuč: „nekaj — nekaj; nekoliko — nekoliko.“ Gospod menda tudi mislijo, da je naša deželica grozno obširna, ali pa da Slovenci kaj malo vedó svojega

zemljepisja, ker tako mastito razlagajo, kje stoji Teržič, kje Mokronog in kje rovtarska Podlipa! —

Te reči so tedaj v kraji; pojmo dalje in vprašajmo: zakaj pa vi med vsémi kraji, kjer ste slišali moje besede, najpervo imenujete ravno Teržič, **svojo** domovino? Zakaj mi dajete sami orožje v pest? Djal bi, da je samo vam kuhan prigovor: homo sum, et nihil humani a me alienum esse puto“? Dalje vas bi vprašal: kdo vam je razodel, da nisem družega vedil postaviti, razun (Lašč.)? Podlipo do zdaj menda še ni bilo vsegavédnežev. Pri mnozih besedah sem znal, da niso navadne samo v Laščah, ampak tudi po drugod. Čul sem jih sam na svoja ušesa; toda menil sem, kakor še zdaj, čeravno ste me hotli vi preučiti, menim, da to je vse enako, naj se ta ali una beseda rabi v Teržiči ali v Žlebiči. Ako je prav narejena iz domačega korena, kdo ji more kaj? Tako očitanje, kakoršno je leto, vselej kaže, da je ali nasprotniku težko do živega priti, ali pa da tisti, ki hoče prijeti, ne ume svojega dela.

G. Hicinger učé dalje: „za slovník, ki ga je bil Vodnik počél, se je prva zaloga dobila iz gorenških zakladov.“

Kaj so izpričale te besede? To kar smo uže poprej vedili, da je verli Vodnik narveč nabral iz gorenščine, katero je najbolje poznal.

Za tim se v „nekoliko kritike“ bere: „kar se tiče slovnice, je svoje dala gorenška stran, na pr. končni: „o“ v srednjem spolu, razloček med neodločnim in namenivnim načinom; drugo je dala dolenska in notranjska, na pr. spremembo glasnice za omehčanimi tilnicami, končnico „l“ v glagolskem priložaji; iz štajerske in primorske strani, deloma od horvaške meje, nam ste došle obliki „ega“ in „om“.

Najpervo vprašamo: kaj da ne! pišete: „n o b o j n i“ ampak: „s r e d n j i s p o l?“ Znana mi je knjiga tudi vašega peresa, ki se terdoglavo brani „srednjega spola“! Sicer pa vam se odgovarja: ne véim, ali so Goreneci dali „n o b o j n e m u“ spolu tisti „o“ ali ne? Vsému svetu, pa morda tudi vam, ker ste domá v koncu gorenške meje proti Korotanu, mora biti védeče, da jo izrekajo čisto malo, in sicer menda le pri tacih imenih, katero imajo náglas na „o“ na pr. „m e s ó“ dalje pri nadglagoljih (adverbien) in časi pri deležjih (mittelformen). Rad bi vedil, kje na Gorenškem se rabi pri vsacem prilogu in iménu? Do zdaj sem Gorenca le slišal: „dober vin, debev tele“; a Dolenca: „dobru vinu, debelu tele“. Beli Krajnci sem ter tje rábijo čisti: „o“, Notranjec pa srednji glas med obéma; toda proti Čičem je zopet „o“ v navadi. Kakó sploh govore po Štajerskem in Koroškem, to naj povedó naši bratje, ki tam živijo; le zapomniti je, da tukaj se menimo od jezika med ljudmi, pa ne, kakoršen je v knjigah. Ko

bi tedaj bili iskali naši pisatelji te oblike v narodu, gotovo so jo najdlji tam, kjer je popolnoma čista in živa. Najberže pak so izvedili, katero je bolje, potem še le, ko se vidili, kako imajo drugi Slovanje; narmenj pa je bilo upati Gorencu, ker tudi sicer namesti: „u“ stavi: „o“ na pr. v dajavniku: „dobremo“. Da vsega napek ne terdim, kaže to-le: Trubar je pisal: „u“; ali uže leta 1578 se bere v poslovnjeni Spangenbergovi postili: „v mesto, célo leto“ itd.: toda nje prestavljavec je gotovo razumel ilirščino, kar se razodeva iz njegovega pisanja. Bohorič se je vernil za Trubarjem. Leta 1797 se oblika: „o“ zopet kaže pri Vodniku; a tudi on je kolikor toliko znal druga narečja. Leta 1808 je pa Kopitar v slovnici za vselej pot nakopal njeni splošni rabi. On res uči, da, razun ljubljanskega obližja, njegovi rojaci povsod imajo čisti „o“, in bil je sloveč, bistro-umen mož; vender se vpraša, ali mu je verjéti ali ne? Vsi vémo, da je gorenščino rad povzdigoval, čeravno sicer tudi pravi, da je dolensko narečje pravilneje, posebno kar se tiče etimologije. — Zarad nedoločivnika (infinitiva) in pa namenivnika (supina) si zapomnite, da vsi Dolenci pri vsacem glagolu res nemajo razložka; ali toliko ga je pa vender, da tudi po dolenskem govoru umni slovničar, ako mu je znana stara slovenščina, lahko pride resnici na sled. „Prát“ (waschen) je nedoločivnik, „prát“ je namenivnik; ravno tako: „plét“ (jäten) in „plét“, „sušít“ in „sušít“, „sést“ in „sést“, „prèst“ in „prést“, vender po nekterih krajih izgovarjajo: „piti“ (nedol.) in „pit“ (namen.) Tukaj se nam tedaj godi ravno taka, kakoršna gorenskemu: „o.“ — Vaših oblik pa, „ega“ in „om“ itd., daravno jih sam pišem, ne čislam toliko, kolikor vi. „Novice“ se jih niso hotle iz konca precej poprijeti, in še dan danes nekteri pisatelji dosti ne marajo zanje. S tim pa tacim rečém, ki niso vredne prepira, kakoršnega so bile uže obudile, ne mislim napovedavati vojske; temuč le toliko bodi rečeno, da, če smem odkritoserčno govoriti, prav za prav so le prazna čerkarija, ktera jezikovega napredovanja za las ni pospešila. Vsaki pameten človek vé, da same dvě obliki, naj boste še take, ne morete čudežev delati. Nikakor mi noče v glavo, kako bi to moglo biti, da tisti, ki piše: „pojte rakom žvižgat“, nad sabo kaže več izobraženja od unega, kteri pravi: „pometajte pred svojim pragam“.

Dalje g. nasprotnik pišejo: „kdor pa še hoče eno slovensko stran zaničevati memo druge, naj pomni, kar sedanji preiskavci (menda preiskovavci ne?) slovenskih strin, posebno gospod Terstenjak in tudi gosp. Ravnikar dokazujejo, da Slovenci niso vsi nasledniki enega rodu, ne tudi prišlici enega časa; potem bo omolknil, ker bo zvedil, odkod da izhajajo večji razložki v govorjenji“.

Vse drugo zdaj v némar pustimo ter čudimo se g. H., da so v tem stavku tako pajčini podobno razvéšili svoje niti. Perva tenčica je, da pripovedavajo očitno, pa vender ne vsacemu dovolj umévno, kteri izmed učnih g. preiskovávcev jim je bolj v časti, Terstenjak ali Ravnikar. To

namreč lepó, daravno malo skrivaj, kažejo s tim, ker enemu izpolnom a pristavljajo besedo : „gospod“, drugemu pa ne. Bog obvari, da bi hotel žaliti mnogo spoštovana moža, katerih imeni tu pišem ; le samo z g. nasprotnikom imava svoj posel. Druga odgernjena skrivnost je pa ta-le: za besedico : „dokazujejo“ so tri nasébe : preiskavci, Terstenjak, Ravnikar. Lahko je bilo déti glagol v dvojnik (dual), kar bi v tem govoru gotovo bilo pravilneje od množnika; pa g. Hicinger niso tega storili, in dobro vedó, zakaj ne. Sami so namreč tudi med učenimi preiskavci, česar niso ravno blagovolili na ravnost povedati, zamolčati pa tudi ne. Slovenci! more-li kdo lepše in tanje pisati, da se bliska med versticami to, kar se ne misli na vse usta povedati?

Vém tudi jaz, da so v govorjenji med Slovenci razložki, in čislam jih morda bolj od g. Hicingerja. Nikoli še mislil nisem, in kolikor pametujem, tudi ne rekel, ne pisal, da to ali to naj se pahne iz knjig, če ni povsod rabljeno, ali pa, če je neznano pod izžanske mitnico. Krasni stari ostanki, lepe nove mladike, da so le dobre, in slovenščini po godu, imajo in hodo iméle vselej pravico do pismenega jezika, ko bi jih tudi samo še kaka starica kje govorila. Saj pišem tudi sam : „oblaci, pri potoci, o praznicih“ itd., dasiravno tega še nikdar nisem v Lašč . . slišal. Časi naj bi se tudi celó ne branili oblik : „susega“, namesti : suhega“, „glusega“, namesti : gluhega ; „druzi“ namesti : drugi itd., ker so čisto slovenske, in ker mnogoverstno domače zavijanje dela govoru prijetno spremembo. Da bi pa zaničeval ta ali uni kraj zastran jezika, to mi celó v sanjah ni prišlo na misel. Do zdaj so le nekteri Gorenci hotli biti samoderžci naše literature ; le oni so Notranjecem in Dolencem zamétali, pa ne le-ti njim. Zato sem djal, kar še zdaj pravim, da „kader se našemu književnemu jeziku dajó pravila, nam je Dolenca in Notranjca na pričo poklicati, in kar ona dva poterdita, mora veljati več ko gorenska svojeglavnost“. G. noviški vrednik pa je bil pristavil naslednje verstice : „šembrano hude litanije nam Gorencem bere pisatelj! Pa naj bo! Saj res nismo celo brez vse krivde!“ Vidimo, da so g. nasprotnik tudi v logiki — nalašč ali ne — slab mož. Ako branim Pavla pred Andrejem, ali moram uže zató zaničevati Andreja? Če imajo g. H. tako navado, jaz ne. Hvaležni bodimo Gorencem za tó, kar so storili v naši književnosti, in vsim bodi rečeno, da kratko in malo nisem njih „antagonist“, kakor se mi je sem ter tje očitalo. Dobro vém, da so krepkodušnejši od nas Dolencev in pripravnejši za sleherni čin. Da imata pa Notranjec in Dolenc lepši, bogatéji govor, to je tako res, kakor je gotovo, da Gorenci tega ne pritegnejo radi. Pa saj se tudi nisem pečal, kako naj se govori tu ali tam, ker bi kaj tacega neumno bilo; ampak želel sem le pokazati, kako naj se piše, da bo prav in slovenski. — Ker smo pa vže pri téj reči, doženimo jo in povedimo sienkrat za vselej resnico iz oči v oči. Dobro se opominjam, kako je bilo v šolah. Nisem vidil ne slišal, da bi kak Dolenček bil začel Gorenčka

zaničevati, a mnogo potov sem bil' priča, kako so Gorenci nam zabavljali. Kakor je bilo pa v ljubljanskih klopeh, tako je sploh med prostim odraščanim svetom, tako se je godilo tudi, kar se tiče jezikovih oblik, celo v književnosti, in tega mi ne morete izpodbiti, ako hočete resnici dati pričevanje. Če je tedaj zmetanje le pri vas Gorencih, zakaj ga nam opotičete? Sicer bi pa bilo zdravo opomniti: Slovenci! malo nas je, uikar se po nepotrebnem ne dražimo! Šezimo si v roko, in združeni poskušajmo svoje moči! Vsi smo bratje, vsi smo otroci ene matere! Delajmo, kolikor se da, vsaki za vse, jezik pa gladimo iz vsih obilnih zakladov raznih slovenskih okrajin. Kar je lepše in pravilneje, to naj obveljá; drugo pa naj se umakne iz literature. Vzemimo slovó od prazne, škodljive nečimernosti, ker tu se ne poganjamo sami za se, ampak za ves narod, za vsega naroda izobraženje! (Dalje in konec prihodnjíc.)

Glasnik literarni.

* Pred nekoliko dnevi — kakor je bilo že oglašeno — je prišel na svetlo željno pričakovani zabavnik „Leptir,“ ki ga je na svitlo dal g. Lj. Vukotinió. Okinčan je s sliko svitle banice in s podobo gradú velikega Kalnika v razvalinah. „Glede sadržaja, — pravi dopis, iz kterega smo posneli tele verstice — odgovara našem očkivanju, nu jezik mu je gdješto hrdjav. Od piesamah se odlikuju M. Bana, J. Sundečiča, koj izpjeva smrt bana Berislavića, baš na način naših narodnih piesamah poput Kačića, al mnogo uzvišeniije, H. A . . . . . ća i slovenske pjesme od S. Jenka. Pozvao je lani g. izdavatelj i slovensku braću k učestvovanju kod tog almanaka, al mu poziv nenaidje na željeni odziv. Slabo je u nas susiedih udjetvoreno ono uzvišeno načelo bezsmrtnog Kollara „wzajemnost.“ — Glede proze nadkriljuje u tom almanaku sve ino pripoviest iz domaćega hrvackog života „Dva Slavena“ od J. Kukuljevića Šakcinskog. I poviesti grada velikog Kalnika upirio je taj neumoran i vješt vaditelj bisera naših zgodah i nezgodah izvanredno domoljuban duh; na više miestah zasieca i u poviestnicu Slovenacah. Možemo srdačno te iz rodoljubnoga vida priporučiti ovaj zabavnik svoj rodoljubnoj mladeži slovenskoj! „— Izverstnega dela „slovník umjetnikah jugoslaven-skih“ je prišel na svitlo drugi zvezek, ki seže od Henrika Kerškega do Kokoljića Trifuna. Olepšan je ta zvezek s podobama A. Jovanovića in Julia Klovia. Da bi se temu imenitnemu delu tudi med Slovenci našlo več podpornikov! — „Arkiv za poviestnicu jugoslavensku“ (4. knjiga) se natiskuje v Benetkah in bo kmalu prišel na svitlo. Društvo zgodovinsko v Zagrebu misli zraven Arkiva tudi osnovati poseben časopis za našo zanemarano staro zgodovino. „Bog bi dao, da si prokrči put rodoljubnim učestovanjem svih Jugoslavenah!“ Na zadnje omenja g. dopisnik z žalostnim sercom, „kako u nas Hrvatah koledarstvo slabo napreduje prema inim Slavenom,“ Lani

je prišlo na svitlo sedem koledarjev, letos le pet, namreč: dalmatinski, Mihaljevičev, dva šoštara i zakasnjeli Filipovičev; „kako si Jugosloveni sami crnimo lice pred svetom.“

* V Innspruku sta bila pred nedavnim najdena dva pergamentna lista večega glagoliškega rokopisa. Po pismu in pravopisu spadata, kakor misli g. Šafařík, v najstaršo ali panonsko - bolgarsko dobo glagoliškega pisemstva; nekatere čerke so podobne pisu tistih imenitnih odlomkov, ki jih je na svetlo dal Jernej Kopitar pod naslovom „Glagolita Clozianus“ in ktere sedaj v svojem arhivu hrani grof Cloz v Tridentu.

* V Moskvi izhaja že tretje leto časopis pod imenom „Русская Бесѣда.“ Donaša mnogo zanimivih reči za vse Slovence. Posebno za nas Jugoslovence je imeniten potopis po Bosni, Hercegovini itd., ktereга je spisal g. Gilferding, bivši ruski konsul v Sarajevu. Prinaša mnogo novih oznanil etnografskih in statističnih in drugih sporočil o gospodarskih in deržavnih razmerah, o zgodovinskih ostankih itd. V tekočem letu bode izhajala „beseda“ šestkrat na leto v knjigah 30 — 35 tiskanih pol debelih. Na vso moč se bo trudilo vredništvo, da zavzame tudi ruski narod samostojno stopnjo med drugimi omikanimi narodi, kakor so Nemci, Angličani, Francozi itd.

Glasnik iz domačih in tujih krajev.

erdo Kocivar
Iz Zagreba. K. Žavčanin. — Po dolgočasnem megljenem adventu je nastopil veseli pustni čas. Kjer trta raste i rodi, kakor pri nas, tudi nikdar ne manjka veselih društev i društvenih veselic. — Kar mi je pa pri teh društvih naj bolj dopadlo, je to, da se v njih skoro raji slovenske pesmice popevajo, kakor hrvatske! Akoravno Slovenec „Krajec“ Hrvatu ni v vsem všč, kar se pri nas v Zagrebu vsaki dan, v vsaki ulici, na vsakem voglu v žal viditi i slišati more, vendar Hrvat rad popeva naše mile pesmice. Naj bolj udomačile so se n. pr. „Pridi gorenc“, „zvonikarjeva“, „luna sije“, „strune“ itd. Prepričan sem, da se uzajemno tudi na Slovenskem hrvatske popevke v domorodnih društvih glasijo. Bar v mojih dijaških letih je marsikrat kakšna davorija v vselem krogu zaorila. Uzajemnost i sloga ste dve skali, na kterih ako ne stojimo, pademo! Res je, mi Slovenci imamo mnogo izverstnih pesmic i še izverstnejih napevov, vendar je uže več let, od kar se ni nobena slovenskih posvetnih pesmic v glas stavila. Kaj je nek temu uzrok? Kje ste i kaj delate naši Rihari i Vilhari! — V značajno znamenje našega časa Vam še to povem, da predstavljanje igrokazov v hrvatskem jeziku je letos prestalo. Lansko narodno društvo, ki nas je tolikokrat razveselilo s kako igro v domači besedi, se je letos razbilo. Nov, le preresnichen i prežalosten dokaz, kako da nam narodšina tukaj od dneva do dneva bolj hira i vmira; celo kolednike sem čul nocoj nemško popevati.

Sedaj mi še pa eno dovolite povedati. Pogovarjal i izpraškival sem tukaj možé, ki so, kakor se reče, stebri v hrvatski književnosti, po njih mnenju v zadevi prepira zastran naše kritike. Kar sem čul i k a k o r sem čul, čem povedati. Pri nas, se mi je djalo, je bila do sdaj kritika bela vrapa, ker to se ne more kritika imenovati, da se je do zdaj vse le hvalilo, kar je prišlo izpod štampe, včasih morebiti samo zavolj kakšnih razmer do pisatelja. Kdor pa kaže, da še nismo zreli za kritikovanje, ta pozabi, da se človek le v detinskih letih podučivati i na pravo pot napeljevati mora; da je treba razvade berž v kali zadušiti, ako se namera iz njega možaka iz jedra i jekla odgojiti. Ravno taka je s našim slovstvom. Iztrebiti velja tudi, kar je luljke i plevela, i tega se ne manjka, da nam ne zaraste bolje jedro našega naroda. Kdor tedaj trdi, da smo še prekilavi za kritikovanje, ta ne zapopade, kaj je kritika i kaj je njena namera *).

Iz Mariabrunna pri Beču, mesca grudna J. Vijansk' i. — Ker mi zima ne pripušča, da bi pogledal po svetu, kje bi se pripetilo kaj zanimivega za Slovence, rad premišlujem v prostih urah stare šege in običaje našega naroda. Mesca grudna je čvetero dni, ob kterih se med našimi Slovenci okoli Celja, po Kozjaku in po Skalski dolini uganjajo in nahajajo različne smešne šege, navade in ábote. Ti dnevi so sv. Miklavževo, Božič (posebno na bilo), Otepница in staro leto.

Na večer pred Miklavževim hodijo od hiše do hiše parkeljni, da strašijo nepokorne in neposajene otroke, pa tudi odraščene fantaline in deklina. Pomnim še, kakó so me dečeka mati ali oče s „parkeljnom“ strašili na ta večer, „ko sem se branil molitve ter so déli: „Če ne boš molil, bo ročno parkelj s ketnoj zaškrobotal in te seboj vzal!“ — Ako so otroci pridni, radi molijo, pride tudi sv. Miklavž po noči ter jim prinese v nastavljene kapice ali klobuke jabelk, suhih češpelj, orehov, sterđi, potice itd. Hudobnim in nepokornim otrokom pa podarí le brezovo šibo v repo vteknjeno, ktero roditelji za tram vtaknejo. Bog prenesí, da bi se je dotaknil kak otrok ali pa jo skril, kajti jo je sv. Miklavž žegnal. Otroci jo morajo vselej kušniti, kedar so ž njo tepeni.

Na bilo, to je dan pred svetim dnevom, je pri vsakem kmetu gospodinja prav marljiva, ker peče hleb in tako imenovan stalnik ali močen kruh. Gospodar pa zakolje prešiča, ovec ali pa kozo, ktero so redili za te praznike. Vse se veseli božičnih praznikov, in tedaj si vsi kaj boljšega „privošijo“. Na bilo ne jejo veliko. Zvečer imajo „kolacijo.“ Potem žena stalnik, v belo pert zavít, prinese na mizo, na-nj položi „paternošter“ in zraven velik pisker pšeničnih otrobi. Take otrobi se potle shranijo in so bojda dobre za zobobol in grižo.

*) Dalje ne moremo natisniti Vašega dopisa, da ne žalimo nikogar, tudi izmed naših gg. nasprotnikov ne. Iz vsega serca želimo, da bo kmalu honec ne-všečnega prepira. Sloga jači, nesloga tlačí. Vredn.

Dekleta okinčajo izbo z beršlejem in pobarvanim popirjem. Nad belo omito mizo se obesi „golob v okroglem glažu,“ znamenje sv. Duha. Ko je vse na svojem mestu, poklekne vsa družina in gospodar moli „sv. roženkranc.“ Potem se podajo nekteri spat, drugi pa bedijo, in si pripovedujejo, kaj se vse na sv. večer je vže godilo in se še godi. Takó n. pr. da na sv. večer nar raje pridejo tatje in roparji ter domá ostale ljudi pomorijo in vse poropajo. Pomnim še, kakó so mi pravili moj ranjki otec, ko sem še deček domá bil, na sv. večer od nekega kmeta, k kateremu so roparji prišli, ga zvezali in za noge na tram obesili, ter vse odnesli, kar so našli! Take in enáke povesti si pravijo na sv. večer. Ko pride čas „k polnočnicam“ iti, se vse praznično obleče in v cerkvo gré, le eden ali dva čuvata domá. — Pravijo, da o pol noči copernice svoje burke vganjajo, in če jim pride človek v gošči v pest, ga zdrobijo „ko solnčen prah,“ ravno takó tudi v noči starega leta. Kakor „o kresu“ mečejo tudi ta večer dekleta vence in rože v potoke in studence, da v vodi svojega ženina zapazijo. Ta večer cvete tudi praprot in siv ogenj gori ondi, kjer je kak zaklad pokopan! Vse to opominja na šege starodavnih Slovanov. Na svet den imá Slovenec dober obed. Miza je polna hleba, mesa, potice in vse sorte pekarije. Nar ljubše mu je stara svinjina in pa „firkelj,“ če je še kaj pod čepom! — Na sv. Janeza dan nesejo vino k „žegnu“ (blagoslovu) in tega „žegnanega vina“ vsak nekaj na teše mora požreti, potle pa se shrani za bolezni. To vino se pravi „šentjanževce.“ —

(Konec prihodnjič.)

Besednik.

Morje. (Zapisal M. Kračmanov). — Ko sem bil konec septembra nekaj časa v Jarenini ali, kakor tam ljudje govoré, v Jerenini na Štajerskem, kjer stoji tista kapelica, v kateri sta, kakor pripovedujejo, sv. Ciril in Metod sv. mašo brala, in za katero, da bi se polepšala, je neki tamošnji g. kaplan Zadravec na smrtno uro zapisal večí del svojega premoženja: pozvedoval sem po marsičem, ali zvedel sem le malo malo in to je to le: Duše tistih otrók, ki so brez krsta umrli, se imenujejo Morjê in letajo v podobi tičev pod nebom in nekako čudno žvižgajo in če pastirje dobé pri ognju, oči jim izkopljejo in ogenj razkrampljajo. Tudi Hudourniki jim pravijo, toda meni so zdi da Hudourniki in pa Morjê je dvoje, ker pravijo, da Morjê so hujši kakor Hudourniki. — Če otroci dolgo v noč kurijo in jih ni domu od ognja spraviti, jim je treba samo reči: le čaj, te bodo Morjê, in gotovo gredó k pokoju.

Listnica. G. D. T. Lepa hvala za vse; zaporedoma bo prišlo na versto; g. V. V. Letšnjega Glasnika imamo še čez 100 iztisov pripravljenih; zató moremo še vsakemu novemu naročniku postreči; g. V. G. Tudi 1. zv. (1858) imamo še nekaj iztisov; g. F. E. Prosim, da konec kmalu pošljete; g. J. N. Hvala; g. R. P. Popilite in potem pošljite; g. P. V. Prihodnjič.